

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia 28 maja 1991 r.

w sprawie określenia warunków i sposobu użycia środków przymusu bezpośredniego, a także postępowania przy użyciu broni palnej przez funkcjonariuszy Straży Granicznej.

Na podstawie art. 24 ust. 3 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. Nr 78, poz. 462) zarządza się, co następuje:

Rozdział 1

Warunki i sposób użycia środków przymusu bezpośredniego

§ 1. Funkcjonariusze Straży Granicznej, zwani dalej „funkcjonariuszami”, mogą stosować środki przymusu bezpośredniego z zachowaniem zasad określonych w art. 23 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. Nr 78, poz. 462), zwanej dalej „ustawą”.

§ 2. 1. Środki przymusu bezpośredniego mogą być stosowane po uprzednim wezwaniu do zachowania się zgodnego z prawem oraz po bezskutecznym uprzedzeniu o ich użyciu.

2. Funkcjonariusz może odstąpić od wzywania osoby do zachowania zgodnego z prawem oraz od uprzedzenia o zastosowaniu środków przymusu bezpośredniego, jeżeli zwłoka groziłaby niebezpieczeństwem dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także mienia.

3. Środki przymusu bezpośredniego stosuje się w taki sposób, aby osiągnięcie podporządkowania się wydanym na podstawie prawa poleceniom powodowało możliwie najmniejszą dolegliwość.

4. Można stosować jednocześnie różne środki przymusu bezpośredniego, jeżeli jest to konieczne do osiągnięcia podporządkowania się wydanym poleceniom.

5. Od stosowania środków przymusu bezpośredniego należy odstąpić, gdy osoba, wobec której użyto tych środków, podporządkowała się wydanym poleceniom.

6. Wobec kobiet o widocznej ciąży, osób, których wygląd wskazuje na wiek do 13 lat, starców oraz osób o widocznym kalectwie stosuje się wyłącznie chwytły obezwładniające.

§ 3. Funkcjonariusz ma prawo stosować następujące środki przymusu bezpośredniego:

- 1) siłę fizyczną w postaci chwytów obezwładniających oraz podobnych technik obrony lub ataku,
- 2) urządzenia techniczne w postaci kajdanek, prowadnic, kaftanów bezpieczeństwa, pasów i siatek obezwładniających, a także kolczatek drogowych i innych przeszkód umożliwiających zatrzymanie pojazdu,
- 3) indywidualne chemiczne środki obezwładniające w postaci broni gazowej i ręcznych miotaczy gazu,
- 4) psy służbowe.

§ 4. 1. Siłę fizyczną stosuje się w celu obezwładnienia osoby, odparcia czynnej napaści lub zmuszenia do wykonania polecenia albo zatrzymania osoby ściganej.

2. Używając siły fizycznej, nie wolno zadawać uderzeń, chyba że funkcjonariusz działa w obronie koniecznej albo w celu odparcia zamachu na życie, zdrowie ludzkie lub mienie.

§ 5. 1. Kajdanki można stosować wobec osób zatrzymanych, doprowadzanych lub konwojowanych w celu udaremnienia ucieczki albo zapobieżenia czynnej napaści lub czynnemu oporowi.

2. Funkcjonariusz zakłada kajdanki na polecenie przełożonego lub samodzielnie osobom usiłującym zbiec, stawiającym opór lub zachowującym się agresywnie.

3. Kajdanki zakłada się na ręce z przodu, a osobom zachowującym się agresywnie — na ręce z tyłu.

4. Kajdanki zdejmuje się niezwłocznie po wprowadzeniu osoby do pomieszczenia służbowego oraz na czas przesłuchania, chyba że prowadzący przesłuchanie zarządzi inaczej.

5. Nie stosuje się kajdanek wobec osób w wieku poniżej 17 lat, z wyjątkiem nieletnich w wieku powyżej 16 lat podejrzanych o popełnienie przestępstwa przeciwko życiu lub zdrowiu.

§ 6. 1. Wobec osób, które nie ukończyły 17 lat, można stosować prowadnice w przypadkach, o których mowa w § 5 ust. 1.

2. Jeden z uchwytów prowadnicy funkcjonariusz zakłada na rękę nieletniego, drugi zakłada sobie na rękę lub trzyma w ręce.

3. Przepisy § 5 ust. 2 i 4 stosuje się odpowiednio.

§ 7. 1. Kaftany bezpieczeństwa, pasy lub siatki obezwładniające stosuje się wobec osób, które swoim zachowaniem stwarzają niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także mienia, jeżeli zastosowanie innych środków przymusu jest niemożliwe albo okazało się bezskuteczne.

2. Siatkę obezwładniającą można stosować także:

- 1) w pościgu za osobą podejrzaną o popełnienie przestępstwa,
- 2) w celu udaremnienia ucieczki zatrzymanego lub tymczasowo aresztowanego przestępcy.

3. Kaftany bezpieczeństwa lub pasy obezwładniające można stosować wobec osób przebywających w pomieszczeniach służbowych Straży Granicznej w razie:

- 1) czynnej napaści lub agresywnego zachowania się,
- 2) samoagresji,
- 3) niszczenia mienia.

4. Polecenie zastosowania kaftana bezpieczeństwa lub pasa obezwładniającego wydaje komendant właściwej jednostki Straży Granicznej lub osoba przez niego upoważniona, a podczas ich nieobecności — dyżurny funkcjonariusz.

5. W czasie patrolu lub konwoju o potrzebie zastosowania środków wymienionych w ust. 1 decyduje przełożony wyznaczający zadanie patrolowi lub konwojowi. Polecenie użycia tych środków wydaje dowódca patrolu lub konwoju.

§ 8. 1. Osobom, w stosunku do których użyto kaftana bezpieczeństwa lub pasa obezwładniającego, należy niezwłocznie zapewnić pomoc lekarską, jeżeli zaistnieją wskazania zdrowotne do udzielenia takiej pomocy.

2. Kaftan bezpieczeństwa lub pas obezwładniający zdejmuje się niezwłocznie, gdy ustaliły przyczyny stanowiące podstawę ich założenia, lub na wniosek lekarza.

§ 9. 1. Kolczatka drogowa lub inna przeszkoda umożliwiająca zatrzymanie pojazdu może być zastosowana przez umundurowanego funkcjonariusza do zatrzymania pojazdu prowadzonego przez osobę, która nie zatrzymała się mimo odpowiedniego sygnału:

- 1) gdy istnieje uzasadnione podejrzenie nielegalnego przekroczenia granicy państwowej lub popełnienia przez nią innego przestępstwa,
- 2) przewożącą osobę, co do której istnieje podejrzenie popełnienia przez nią przestępstwa, lub przewożącą przedmioty pochodzące z przestępstwa.

2. Środki wymienione w ust. 1 mogą być także użyte do zatrzymania pojazdu prowadzonego przez osobę, która nie

zatrzymała się w przejściu granicznym w celu uniknięcia kontroli granicznej.

3. Kolczatki drogowej nie stosuje się do zatrzymania pojazdów jednośladowych.

§ 10. 1. Zastosowanie kolczatki drogowej lub innej przeszkody należy poprzedzić:

- 1) sygnałem zatrzymania, podanym przez umundurowanego funkcjonariusza w sposób zrozumiały i widoczny dla kierowcy zatrzymywanego pojazdu,
- 2) wstrzymaniem ruchu drogowego w obu kierunkach na odległość nie mniejszą niż 100 m od kolczatki lub innej przeszkody.

2. W przypadku blokowania drogi oznakowanym pojazdem Straży Granicznej można odstąpić od wstrzymania ruchu drogowego.

§ 11. 1. Indywidualne chemiczne środki obezwładniające można stosować w przypadku:

- 1) odpierania czynnej napaści,
- 2) pokonywania czynnego lub biernego oporu,
- 3) pościgu za osobą podejrzaną o popełnienie przestępstwa lub usiłującą nielegalnie przekroczyć granicę państwową,
- 4) udaremniania ucieczki osoby zatrzymanej, doprowadzonej lub konwojowanej,
- 5) przeciwdziałania niszczeniu mienia.

2. Indywidualne chemiczne środki obezwładniające należy stosować ostrożnie, uwzględniając ich właściwości mogące stanowić zagrożenie dla zdrowia ludzkiego.

3. Decyzję o użyciu indywidualnego chemicznego środka obezwładniającego wobec określonej osoby podejmuje funkcjonariusz samodzielnie lub na rozkaz przełożonego.

§ 12. 1. Pies służbowy, jako środek przymusu bezpośredniego, może być wykorzystany w przypadkach:

- 1) odpierania czynnej napaści,
- 2) pokonywania czynnego oporu,
- 3) pościgu za osobą usiłującą nielegalnie przekroczyć granicę państwową lub podejrzaną o popełnienie innego przestępstwa,
- 4) udaremniania ucieczki osoby zatrzymanej, doprowadzonej lub konwojowanej.

2. Pies służbowy powinien mieć założony kaganiec, z wyjątkiem przypadku, gdy jest wykorzystywany do odpierania czynnej napaści.

§ 13. 1. Jeżeli wskutek zastosowania środka przymusu bezpośredniego nastąpiło zranienie osoby, funkcjonariusz jest obowiązany natychmiast udzielić tej osobie pierwszej pomocy, a w razie potrzeby — zapewnić pomoc lekarską.

2. Pomoc lekarską zapewnia się zawsze kobiecie ciężarnej, wobec której użyto środka przymusu.

§ 14. 1. Fakt zastosowania środka przymusu bezpośredniego funkcjonariusz dokumentuje w książce służby granicznej.

2. Jeżeli w wyniku użycia środka przymusu bezpośredniego nastąpiła śmierć człowieka, przełożony niezwłocznie zawiadamia o tym wyższego przełożonego oraz prokuratora.

§ 15. Przełożeni są obowiązani każdorazowo zbadać zasadność, warunki i sposób zastosowania środków przymusu bezpośredniego przez podległych funkcjonariuszy.

Rozdział 2

Postępowanie przy użyciu broni palnej

§ 16. 1. Funkcjonariusze mają prawo użycia broni palnej w przypadkach określonych w art. 24 ust. 1 ustawy.

2. Przy podejmowaniu decyzji o użyciu broni palnej funkcjonariusze są obowiązani postępować ze szczególną rozwagą, traktując broń palną jako ostateczny środek działania.

§ 17. 1. Funkcjonariusze przed użyciem broni palnej są obowiązani:

- 1) wezwać osobę do zachowania zgodnego z prawem, a w szczególności do natychmiastowego porzucenia broni lub niebezpiecznego narzędzia, zaniechania ucieczki, odstąpienia od bezprawnych działań lub użycia przemocy,
- 2) wezwać osobę do zatrzymania się, wołając „Stój — Straż Graniczna”, a w razie niezatrzymania się osoby — zagrozić użyciem broni palnej, wzywając „Stój — bo strzelam”,
- 3) oddać strzał ostrzegawczy w górę, jeżeli wezwania sprecyzowane w pkt 1 i 2 okazały się bezskuteczne,
- 4) uprzedzić osobę konwojowaną przed rozpoczęciem konwoju, że w razie podjęcia próby ucieczki, zostanie użyta broń palna.

2. Przepisów ust. 1 pkt 2 i 3 nie stosuje się w przypadku, gdy wszelka zwłoka groziłaby bezpośrednim niebezpieczeństwem dla życia ludzkiego.

3. Użycie broni palnej powinno następować w sposób wyrządzający możliwie najmniejszą szkodę osobie, przeciwko której użyto broni, i nie może zmierzać do pozbawienia jej życia, a także narażać na niebezpieczeństwo utraty życia lub zdrowia innych osób.

4. Użycie broni przez oddanie strzału nie może spowodować ostrzelania terytorium państwa sąsiedniego.

5. W razie prowadzenia bezpośredniego pościgu za sprawcą nielegalnego przekroczenia granicy państwowej na

terytorium państwa sąsiedniego, można używać broni tylko w obronie koniecznej.

§ 18. Broni palnej nie używa się w przypadkach określonych w art. 24 ust. 1 pkt 5 i 6 ustawy w stosunku do kobiet o widocznej ciąży, osób, których wygląd wskazuje na wiek do 13 lat, starców oraz osób o widocznym kalectwie.

§ 19. 1. Jeżeli wskutek użycia broni palnej nastąpiło zranienie osoby, funkcjonariusz jest obowiązany natychmiast udzielić tej osobie pierwszej pomocy, a także zapewnić pomoc lekarską.

2. W przypadku, o którym mowa w ust. 1, oraz gdy w wyniku użycia broni palnej nastąpiła śmierć osoby lub szkoda w mieniu, funkcjonariusze są obowiązani do:

- 1) zabezpieczenia śladów na miejscu zdarzenia i niedopuszczenia na to miejsce osób postronnych,
- 2) w miarę możliwości, ustalenia świadków zdarzenia.

§ 20. 1. W każdym przypadku użycia broni palnej funkcjonariusz jest obowiązany niezwłocznie powiadomić o tym dyżurnego właściwej terytorialnie komendy oddziału Straży Granicznej, swojego przełożonego oraz sporządzić pisemny raport.

2. Dyżurny właściwej terytorialnie komendy oddziału Straży Granicznej jest obowiązany niezwłocznie spowodować zabezpieczenie wszelkich śladów i dowodów związanych z użyciem broni palnej oraz udzielić funkcjonariuszowi pomocy w niezbędnym zakresie.

§ 21. Do obowiązków przełożonego należy:

- 1) zbadanie, czy użycie broni palnej nastąpiło zgodnie z obowiązującymi przepisami,
- 2) niezwłoczne zawiadomienie o każdym przypadku użycia broni palnej wyższego przełożonego, a jeżeli w wyniku użycia broni nastąpiła śmierć lub zranienie człowieka — również prokuratora.

§ 22. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezes Rady Ministrów: *J. K. Bielecki*